

OSHQOZONNING MORFO-FIZIOLOGIK XUSUSIYATLARI

*Buxoro davlat tibbiyot instituti huzuridagi
Jo'yzar sog'lomlashtirish sihatgohi bosh virachi*

Akramova N.A

ilmiy t.f.d., professor Teshayev Sh.J

Annotatsiya: *Oshqozonning asosiy vazifasi ovqat hazm qilishdir. Uning ichida hazm qilish fermentlarini ishlab chiqaradigan hujayralar mavjud bo'lib, ular proteazlar deb ataladi, ular molekulalarni murakkab oziq -ovqatlarni bizning organlarimiz va to'qimalarimiz hujayralari assimilyatsiya qila oladigan oddiy ozuqalarga aylantiradi. Bundan tashqari, oshqozonda ichki omillar deb nomlanuvchi molekulalar ishlab chiqariladi. Bu oqsillar muhim ahamiyatga ega, chunki bu oziq moddalar ichak orqali o'tganda, qizil qon tanachalari ishlab chiqarish uchun zarur bo'lgan B12 vitaminini o'zlashtiradi. Oshqozonning ichki qismida ba'zi ozuqa moddalarining so'rilishi ham amalga oshiriladi. Suv aminokislotalar, kofein, spirt oshqozon devorlaridan o'tishi mumkin.*

Me'da, oshqozon (lotincha: gaster; qadimgi yunoncha: γαστήρ) — ovqat hazm qilish sistemasining kengaygan qismi. Me'dada ovqat saqlanadi, maydalanadi va qisman hazm bo'ladi. Me'da ichakning oldingi ixtisoslashgan qismi sifatida birinchi marta ayrim bo'shliqchilar, yassi chuvalchanglar va xalqali chuvalechanglarda paydo bo'ladi. Umurtqali hayvonlarda me'da ichakning oldingi kengaygan qismi hisoblanadi. Ayrim baliqlarda me'da ixtisoslashmagan, ko'pchilik baliqlarda qizilo'ngach va ichakdan aniq ajralmagan. Suvda va quruklikda yashovchilarda me'da hazm qilish sistemasining boshqa qismlaridan aniq ajralgan. Qushlar me'dasi mustaqil bezli va muskulli bo'limdan iborat. Sut emizuvchilar Me'dasi murakkab tuzilgan bo'lib, kirish va chiqish qismi hamda Me'da tubi va tanasidan tashkil topgan. Ko'pchilik kavshovchi sut emizuvchilar me'dasi 4 bo'lma: katta qorin, to'rqorin, qatqorin va shirdondan iborat. Ayrim kitlar me'dasi 5 va 6 bo'lmali bo'ladi. Bezli qavatning tuzilishiga ko'ra, bezli yoki ichak tipidagi (odam, mushuklar, itlar), qizilo'ngach (yexidna, o'rdakburun) hamda aralash, ya'ni qizilo'ngach-ichak (otlar, cho'chqalarda) tipidagi me'da farq qilinadi. Ko'pchilik sut emizuvchilarda me'da bezlari ixtisoslashgan bo'ladi.

Odamda me'da qorin bo'shlig'ida joylashgan bo'lib, shakli loviyaga o'xshaydi. Uning ko'proq qismi chap tomondagi qovurg'a osti sohasida, ozroq qismi esa qorin bo'shlig'i tepa bo'lagining o'rtasida turadi. Me'da tanasining yuqori qismi (tubi) kengaygan va diafragma qaragan. Me'dadan chiqish qism (pilorus) qorinning o'rta chizig'i orqasidan o'ngga o'tadi. Me'daning kirish qismi qizilo'ngachdan boshlansa, chiqish qismi 12 barmoq ichakka qo'shiladi. Ovqat bilan o'rtacha to'lgan Me'da yuqoridan jigarning pastki yuzasiga va diafragma; pastdan ko'ndalang ichak va uning tutqichiga tegib turadi. Me'daning botiq chekkasi (kichik qiyshaymasi) o'ngga va

yuqoriga, qavariq chekkasi (katta qiyshaymasi) chapga va pastga qaragan. Me'dadan chapda - taloq, pastda va orqada - me'da osti bezi bor. Me'da hamma tomondan qorin pardasi bilan o'ralgan. Me'da sig'imi har kimda har xil: yangi tug'ilgan bolada 20-30 ml, o'rta yoshdagi odamlarda 1-3 l; erkaklar me'dasi ayollarnikiga nisbatan kattaroq bo'ladi.

Me'da devori shilliq, shilliq parda osti, muskul va seroz qavatdan iborat. Me'da tashqaridan seroz parda bilan qoplangan. Uning ostidagi muskul qavati bo'ylama (tashqi), ko'ndalang va qiyshiq yo'nalgan tolalardan tuzilgan. Shilliq parda osti qavati me'daning muskul qavatini shilliq pardaga bog'laydi. Bu qavat qon tomir va nervlarga boy. Me'daning ichki yuzasi shilliq parda bilan qoplangan, bu pardaning burmalari ostida juda ko'p bezlar bor. Me'daga kirish qism (kardia) va tubdagi bezlardan shilimshiq, pilorus bezlaridan esa fermentlar ishlanib chiqadi. Me'da bilan 12 barmoq ichak chegarasida pilorus siquvchisi (sfinkteri) bor, u bir necha qavat sirkulyar muskullardan tuzilgan bo'lib, me'daning vaqti-vaqti bilan bo'shab turishini ta'minlaydi. Me'da silliq muskullarining qisqarishi natijasida me'dada tonik peristaltik harakatlar bo'ladi. Me'daga tushgan ovqat miqdoriga qarab tonik qisqarish uzluksiz uzok, davom etadi. Peristaltik - to'lqinsimon harakatlar Me'daning kardia qismidan pilorus qismiga tomon bo'ladi, bu harakatlar ovqatni aralashtiradi va ichakka o'tkazib beradi. Bo'sh me'da qisqargan holda turadi; och qoringa ichilgan suv me'dada to'xtamay ichakka o'tadi. Me'daning kirish qismidan tushgan ovqat me'da devorlarini kengaytiradi va peristaltikasi tufayli asta-sekin pastga tomon suriladi. Me'da ovqatni aralashtiradi, hazmga moslaydi, kimyoviy o'zgartiradi va ichakka o'tkazib beradi (evakuatsiya). Me'da shirasidagi xlorid kislota ta'sirida ovqat bo'kib, gidroliz qiluvchi fermentlar ta'sir etishi uchun qulay muhit vujudga keladi. Me'daning tubi va tanasida joylashgan naysimon bezlar xlorid kislota, qolgan bezlar esa pepsin va shilliq suyukligini ajratadi, bularning chiqishi ovqat sifati va miqdoriga bog'liq bo'lib, uni nerv sistemasi va gumoral omillar boshqaradi. Birinchi (shartli refleks) fazasida ovqatni ko'rish, hidining burunga kirishi, yeyish, og'iz va halqum retseptorlarining ta'sirlanishi vujudga keladi. Ikkinchi (neyrogumoral) fazada ovqatning Me'da shilliq pardasiga bevosita ta'siri shira chiqartiradi. Uchinchi (ichak) fazada 12 barmoq ichak retseptorlarining qitiqlanishidan vujudga keladigan reflektor ta'sir va ichakdan qonga so'riladigan oziq moddalar ta'siri me'dadan shira chiqishiga olib keladi. Ovqat Me'dada 3 soatdan 8-10 soatgacha turishi mumkin. Shu vaqt ichida ovqat me'da shirasi bilan to'la shimiladi va asta-sekin oz-ozdan 12 barmoq ichakka o'tadi. Me'da kasalliklaridan gastrit, yara kasalligi va o'smalar kuzatiladi[1].

ADABIYOTLAR;

1. Guseynov T.S., Guseynova S.T., Garunova K.A. / Immunomorfometricheskaya xarakteristika limfoidnykh organov pri vozdeystvii mineralnykh vod.// Mejdunarodnyy jurnal po immunoreabilitatsii. - 2003. -t.5. -№2.-S.340- 348.
2. Guseynov T.S., Guseynova S.T., Gasanova M.A., Kudaeva P.D. / Morfologiya kishechno-assotsirovannoy limfoidnoy tkani pri balneoprotsedurax // Izvestiya vuzov. Povoljskiy region. Meditsinskie nauki. 2017. - №3 [43]. - S. 13-22.
3. Abaturov S.D. / Kормовые ресурсы, obespechennost piщey i jiznesposobnost populyatsiy rastitelnoyadnykh mlekopitayuyщix // Zoologicheskij jurnal. - 2005. - T. 84, № 10. - S. 1251-1271.
4. Adilbekova D.S., Chorjeva Z.Yu., Ismatullaeva G.X., Xaitmuradova G.P. / Gistomorfologicheskie izmeneniya v jeludochno-kishechnom trakte potomstva, rojdenные ot materey s xronicheskim toksicheskim gepatitom // «Evraziyskiy vestnik pediatrii». - 2020. - №1 [4]. - S. 211-221.
5. Aleksandrova V.A. / Osnovy immunnoy sistemy jeludochno-kishechnogo trakta // SPb: MALO, -2006 - S.44.
6. Aliseyko Ye. A., Gromov I. N. / Vliyanie litiya karbonata na morfologiyu limfoidnogo apparata organov piщevareniya сыplyat, vaksinirovannykh protiv infektsionnoy bursalnoy bolezni // Aktualnye problemy intensivnogo razvitiya jivotnovodstva. - 2011. - №14 [2]. - S. 101-107.
7. Al-Rayashi Salim Nassir. / Morfologicheskie izmeneniya limfoidnykh obrazovaniy jeludka pri eksperimentalnom gemorragicheskom insulte // [eksperimentalno-morfologicheskoe issledovanie]: avtoref. dis. kand. Med nauk. - M., 2006. - S. 25.
8. Aminova G.G. / Sitoarxitektonika limfoidnoy tkani, assotsirovannoy so stenкой slepoy kishki u cheloveka v podrostkovom vozraste // Morfologiya. -2002. -№ 4. - S. 53—55.
9. Andrushenko V.V. / Strukturno-funksyunalsh osoblivost slizovoy obolonki shlunka щuriv rixnix vkovix periodiv pri imunnogo statusu // avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. med. nauk: \- 2006. - S.128.
10. Arutyunyan A.D., Kyalyan G.A. / Vozrastные izmeneniya myshechnoy obolochki jeludka cheloveka // Morfologiya. - 2004.-T., №4.-S. 126-134.